

KUYUCAKLI YUSUF (ÖZET)

S. Ali'nin ilk romanı. İlk olarak gazetede tefrika edildikten sonra kitaplaştırıldı. Kitap olarak yayımlanmasından sonra, „Aile kurumunu küçük düşürmek“ ve „Halkı askerlikten soğutmak“ suçlamasıyla dava konusu oldu, dava beraatle sonuçlandı. Yaygın bir şekilde eskiya romanı olarak tanınır/tanıtılır. Fakat, romanın ilk sayfalarında, eskiyaların Kuyucak köyünü basıp Yusuf'un anne ve babasını öldürmelerinden, karşı koymaya çalışan Yusuf'u yaralamalarından başka, kitabın eşkıyalıkla ve eşkıyalarla herhangi bir ilgisi yoktur.

Olayı araştırmaya köye gelen ekipteki doktor yaralı durumdaki Yusuf'un başparmağını keser (bu nedenle Yusuf daha sonra, seferberlik zamanında askere alınmayacaktır), Kaymakam Selahattin ise yetiştirmek üzere himayesine alır.

1903 yılından Birinci Dünya Savaşı'nın ilk yıllarına kadar, yaklaşık 10-12 yıllık bir zaman sürecini kapsayan romanın ana izleğini, Kuyucaklı Yusuf'un Kaymakam Selahattin Bey'in ailesi içindeki yaşantısı oluşturur. Yusuf'un aile içine gelişinin karısı Şahinde Hanım tarafından kötü karşılanması, küçük kızları Muazzez ile ilgilenmesi, ona abilik yapması, selahattin Bey'in Edremit'e tayini üzerine şehre yerleşmeleri, Yusuf'un okul yılları, arkadaşları, büyümeleri, çalışma hayatı, Muazzez'le evlenmeleri, Selahattin Bey'in ölümü, O'nun ölümüyle ailenin güç duruma düşmesi ve sonunda Muazzez'in ölümü, Yusuf'un da dağlara doğru gitmesiyle sonlanan bu ana izlekte yazar, konu ettiği dönemin ve kendi döneminin aile yaşantısı, toplumsal hiyerarşinin oluşumu ve işleyişi, kasaba/küçük kent yaşantısı, devlet sisteminin işleyişi üzerine detaylı bilgiler verir, roman kişileri aracılığıyla, bazan da bizzat kendisi yorumlarda bulunur.

Örneğin yazar, „Bizim küçük Anadolu şehirlerimizde bu müzmin evlenme hastalığı daima hüküm sürmektedir. En kuvvetliler bile bir iki sene dayanabildikten sonra bu amansız mikroptan yakalarını kurtaramazlar ve kör gibi, önlere ilk çıkanla evlenirler (...) Evlendikten sonra bir adamın bütün gayesi ve istikbal düşüncesi, bir kere içine girmiş bulunduğu ve şimdi mukadderat telâkki ettiği bu belâyı ses çıkarmadan ve dosta düşmana pek belli etmeden sürükleyip götürmek, onda herkes tarafından söylenen, fakat kimse tarafından bulunamıyan meziyetler ve saadetler araştırmaktır.“ (s. 14-15) cümleleriyle kendi yorumunu dile getirirken, devlet memurlarının „varlık“ nedenlerini Kaymakam Selahattin Bey'e şöyle açıklattırır: „...Gördün ya, kimsenin bir iş yaptığı yok. Mesele o odanın içinde beş on saat oturmakta... Lüzumsuz gibi görünür ama, bunsuz da dünya dönmüyor.. Öyle ya, her halde böyle boş oturmanın da bir hikmeti var. Bir bakarsın hükümetteki işlerin hepsini eli kalem tutan iki kişi bile çevirir dersin. Lâkin o kalabalık olmasa âlem birbirine girer. Mesele memurların yaptığı işte değil, onların mevcut olmasında...“ (s. 247-248)

Romanın örgüsünün oluşumunda önemli rol oynayan ikinci bir kişilikler gurubunu, şehrin en zengin eşraf çocuğu Şakir ve yakın çevresi oluşturur. Bir bayram gününde Bayram Yeri'nde romana giren ve Muazzez'i rahatsız ettiği için Yusuf'tan yumruk yiyen Şakir, her ne olursa olsun Muazzez'i elde etmeyi, bu şekilde Yusuf'tan intikam almayı kafasına koyar. Babasıyla birlikte önce Selahattin Bey'e tuzak kurar, onu kumarda yüklüce bir miktar borçlandırır, Selahattin Bey'in borcunu ödeyerek Muazzez'le evlenmeye çalışan bir genci öldürür, Yusuf'a tuzak kurarak bir adamına bıçaklattırır vb.

Adam öldürmek gibi ağır bir suç işleyen Şakir'in sonuçta mahkemede suçsuz bulunarak serbest bırakılması ile ilgili bölümler, bir yandan adalet makenizmasının işleyişini betimlerken, diğer yandan da yerli eşrafın „gücünü“ gösterir. Şakir'in cinayet işlerken kullandığı tabancanın jandarma çavuşuna rüşvet verilerek bir başkasıyla değiştirilmesi, şahitlere göz dağı verilerek olayın kazaya dönüştürülmesi, seferberlik ilan edildiğinde Şakir'in asker kaçağı olarak rahatça ortalıkta dolaşması, yerli eşrafın gücünün gösterilmesinde kullanılan en önemli simgesel olaydır.

Yerli eşrafın g¼c¼n¼n oluşumunda ve kullanımında elbetteki memurların tutumu da ¼nemli bir tutar. ¼rneęin, Kaymakam Selahattin Bey b¼t¼n g¼revi s¼resince yerli eşrafla ilişkilerinde son derece dikkatli davranırken, onun ¼l¼m¼nden sonra yerine atanan yeni kaymakam ilk andan itibaren şakir ve ¼evresiyle ilişkiye girerek gece alemlerinde yer alır. Yusuf'u, Selahattin Bey zamanında başladığı k¼tiplik işinden alarak vergi tahsildarı yapar, k¼ylere vergi toplatmaya g¼ndertir. Yusuf'un vergi toplamaya gittiği g¼nlerde şakir ve şakir'in babası ile jandarma zabiti ile birlikte şahinde Hanım'ın i¼kili toplantılarına gider, şahinde Hanım'ı ve Muazzez'i fahişe olarak kullanır.

Yusuf'un durumu anlaması ve karısını da alarak başka yerlere gitmeye karar vermesiyle d¼ę¼m ¼oz¼lecek, Yusuf'un eve gelişi tam bir baskına d¼n¼řecek, şakir'le aralarında silahlı ¼atıřma ¼ıkacaktır. Yusuf, ¼atıřmada yaralanan Muazzez'i alarak ka¼acak, fakat Muazzez yolda ¼lecek, „İ¼indeki b¼t¼n yıkıntılara, b¼t¼n kederlere rağmen başını yere eğmek“ istemeyen Yusuf ise, „Matemini ortaya vurmaktan tek başına y¼klenecek ve yeni bir hayata doğru y¼riyecekti.“ (s.354).

M. Kemal Adatepe (Ocak 2007)